

Εξώφυλλο: Στιγμιότυπο από την εγκατάσταση «The Weather Project» από τον Olafur Eliasson. Turbine Hall, Tate Modern, Λονδίνο, 2003-2004. Φωτ. Kyle Gudsell

Περιεχόμενα

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

- 12 «Δραστηριότητες Δ.Σ. ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ»
- 21 **Α. Μελανίτου**, «Απελευθέρωση κλειστών επαγγελματών - αρχιτέκτονες - ελάχιστες αμοιβές και σχετικά θέματα»
- 22 **Κ. Αλιπράντη**, «Διαδρομές στη Μάρπησσα. Βιωματικό φεστιβάλ»

24 Π Ρ Α Σ Ι Ν Ο Β Η Μ Α

Α Φ Ι Ε Ρ Ω Μ Α

Ψηφιακές χωρικές επεκτάσεις

[Επιμέλεια: Ο. Βενετσιάνου, Μ. Δόξα, Ν. Μπαζαίου]

- 30 **Σ. Γιαννούδης**, «Κατασκευάζοντας τον δημόσιο χώρο στο ψηφιακό παράδειγμα»
- 33 **Δ. Ψυχογιός**, «Υβριδικά περιβάλλοντα ως εργαλεία διαχείρισης της επισκεψιμότητας»
- 36 **Ε. Αντωνοπούλου, Φ. Σετάκη, Τ. Τζόκα**, «ανενεργό - ενεργώ»
- 40 **Ο. Βενετσιάνου**, «Η οθόνη ως επέκταση του δημοσίου χώρου»
- 44 **Α. Αθανασιάδη**, «Δημοφιλείς χώροι – Το παράδειγμα του σταθμού της Ζυρίχης»
- 48 **Γ. Κουφάκης**, «Αναδυόμενες τεχνολογίες στον σχεδιασμό του δημοφιλούς χώρου»
- 51 **Κ. Παπαϊωάννου**, «Το “δημοφίλες” μνημείο ως προϊόν των σύγχρονων μνημονικών τεχνικών»

54 Ε Ι Δ Η Σ Ε Ι Σ

Η Σ.Ε. ενημερώνει όλους τους συναδέλφους που επιθυμούν να αποστείλουν υλικό, να τηρούν τις αναγκαίες τεχνικές προδιαφές που ισχύουν για το περιοδικό. Κάθε συνάδελφος που εκδηλώνει την πρόθεσή του για αρθρογραφία στα προγραμματισμένα αφιερώματα πρέπει να αποστείλει πρώτα ενημερωτική περιλήψη του άρθρου του. **ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΜΕΝΑ ΣΕ CD ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΑΙ ΑΠΟ PRINT-OUT ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ. ΓΙΑ ΑΡΘΡΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΩΝ Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΥΜΑΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟ 1000-1200 ΛΕΞΕΙΣ (ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ Η ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ), ΓΙΑ ΑΡΘΡΑ ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ 700 ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ 400 ΛΕΞΕΙΣ. ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗ Σ.Ε. ΤΟ ΥΛΙΚΟ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ. ΤΟ ΙΔΙΟ ΙΣΧΥΕΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΓΙΑ ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.** Θα είναι πολύ χρήσιμο για όλους το περιοδικό να **ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ** και να ασκείται κριτική για το περιεχόμενο και την εμφάνισή του από όλους τους συναδέλφους.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 & Κλάδου, 105 55 Αθήνα
τηλ.: 210 3215 146/fax: 210 3215 147
e-mail: sadas-pea@tee.gr • www.sadas-pea.gr

‘ARCHITEKTONES’
JOURNAL OF THE ASSOCIATION OF GREEK ARCHITECTS
Issue 81, Cycle B, September/October 2010
Vrysakiou 15 & Kladou, 105 55 Athens
tel.: +30 210 3215 146/fax: +30 210 3215 147

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Ευάγγελος Λυρούδης**

Αντιπρόεδρος: **Γιώργος Νικολάου**

Γεν. Γραμματέας: **Μαρία Κουμπανά**

Ειδ. Γραμματέας: **Μυρτώ Δεσποτίδη**

Ταμίας: **Γαρυφαλιά Κοσμόγλου**

Μέλη: Δημήτρης Δούμας

Αντώνης Μαούνης

Δημήτρης Μαραβέας

Κώστας Μπαρδάκης

Κώστας Μπελμπασάκης

Θανάσης Μπούμης

Γιάννης Πάνου

Ισίδωρος Σέμψης

Κώστας Τζατζάνης

Βασίλης Χατζηκίδης

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ-ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ Ευάγγελος Λυρούδης

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συντακτών τους. Οι επίσημες θέσεις του ΣΑΔΑΣ και των άλλων Συλλόγων Αρχιτεκτόνων δημοσιεύονται στη στήλη Δραστηριότητες του συλλόγου.

Τιμή τεύχους 0,003 €

ΕΚΔΟΤΗΣ
Σωτήρης Δημακόπουλος
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΗ 3D Σ. Δημακοπούλου & ΣΙΑ ΕΕ
Καρνεάδου 20, 163 46 Ηλιούπολη
τηλ.: 210 9235 487-9
fax: 210 9222 743
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Όλγα Σημαιοφορίδου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Γιώργος Καλομηνίδης
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Βιργινία Παυλίδου
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ
Λάμπης Δορλής
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
Αρετή Κατή
Μέλιω Παπαδοπούλου
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
Νίκη Δανιηλίδου
DTP SERVICE

Sharpen

ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
Αφοι Αθ. Τσακίρη ΑΕ
Κηφισού 18 ΑΘΗΝΑ
τηλ.: 210 5124 578, 210 5126 570
ΑΠΟΣΤΟΛΗ: Ευάγγελος Μοσχόφης

ανενεργό - ενεργώ

των Έλενας Αντωνοπούλου, Φωτεινής Σετάκη, Τίνας Τζόκα, αρχιτεκτόνων

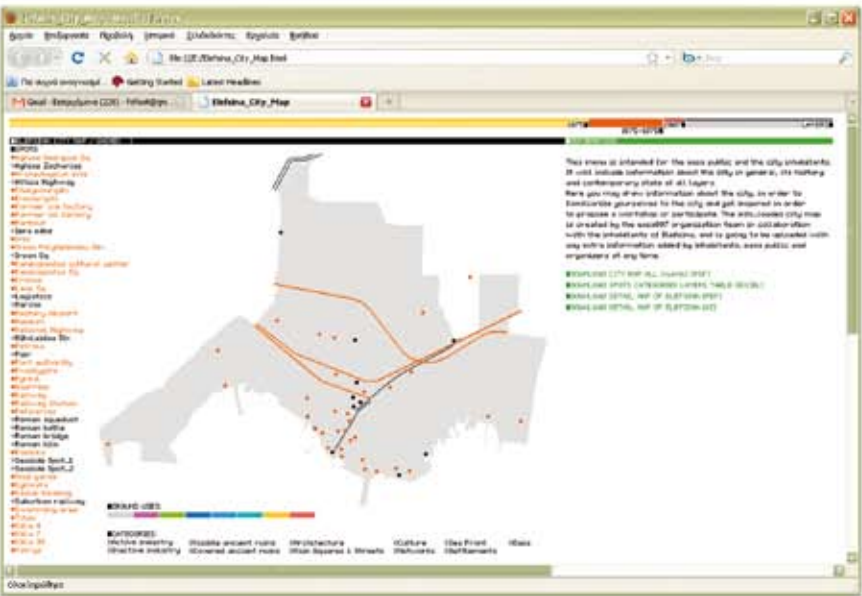
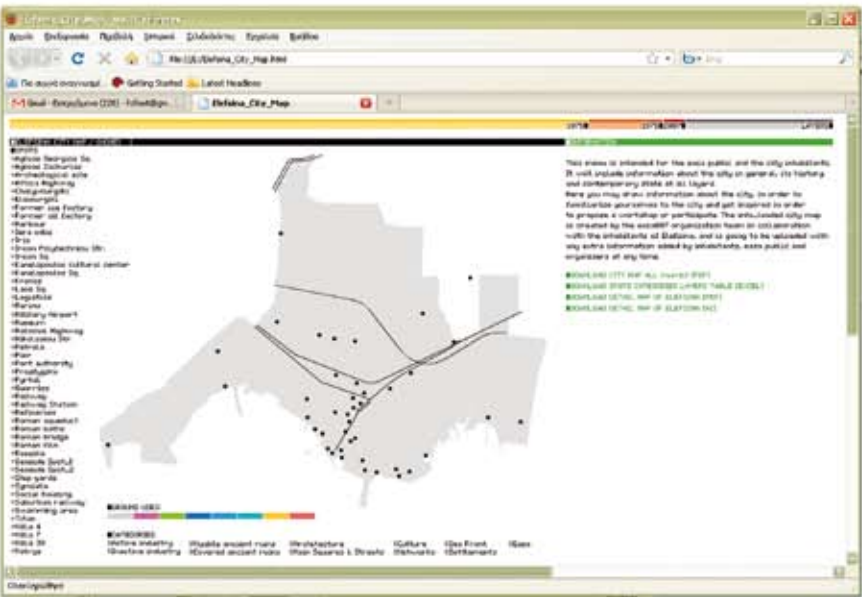
Η Ελευσίνα αποτελεί αντικείμενο μελέτης της ομάδας city_index από το Σεπτέμβριο του 2005: η γεωγραφική της θέση και η τοπογραφία της, το έντονο ιστορικό παρελθόν της, η ενεργή και ανενεργή βιομηχανία, οι νέες υποδομές και διασυνδέσεις κέντρισαν αρχικά το ενδιαφέ- ρον της ομάδας των νέων αρχιτεκτόνων. Η πόλη χαρα-

αλλά θα προσπαθούσαν να λειτουργήσουν ως διασυνδε- δεμένες οντότητες. Ο συγκεκριμένος προβληματισμός παρουσιάστηκε στο Brighton UK, το Νοέμβριο του 2005 κατά τη διάρκεια συνάντησης εθνικών αντιπροσώπων του δικτύου easa, όπου και προτάθηκε στο πείραμα να συμμε- τέχουν φοιτητές αρχιτεκτονικής από όλη την Ευρώπη. Η κοινότητα ανταποκρίθηκε θετικά και η συνάντηση ορί- στηκε να πραγματοποιηθεί το καλοκαίρι του 2007. Στη διάρκεια προετοιμασίας του πειράματος και προκειμένου να δημιουργηθούν τα σενάρια των αστικών δια-δράσεων που θα πραγματοποιούνταν στη συνάντηση του δικτύου easa, σχεδιάστηκε ένα «εργαλείο» που είχε τη μορφή δια-δραστικού χάρτη-δικτυακής εφαρμογής [elefsina:city_ map, εικ. 1, 2]. Η εφαρμογή στηρίχτηκε σε ένα αφαιρετικό μοντέλο που οργάνωνε την πόλη σε τρία επάλληλα ιστο- ρικά επίπεδα [αρχαίο, βιομηχανικό, σύγχρονο]. Σε κάθε ένα από αυτά αντιστοιχούσε ένα σύνολο αστικής πληρο- φορίας, για την ταξινόμηση της οποίας χρησιμοποιήθηκε η έννοια του ευρετηρίου. Μεμονωμένες αλλά διασυνδε- δεμένες πληροφορίες, που οδηγούσαν σε ευρύτερα σύ- νολα δεδομένων και εμπλουτισμένες αφηγήσεις αποτέλε- σαν το ευρετήριο πόλης, που συλλειτουργώντας με το χάρτη της Ελευσίνας συνιστούσαν τη δικτυακή εφαρμογή. Οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα να περιηγηθούν μέσω του διαδικτύου, πριν την άφιξή τους στην πόλη, να εμπνευστούν και να προτείνουν δράσεις-παρεμβάσεις σε σημεία που έκριναν ενδιαφέροντα ή προβληματικά. Το δοσμένο σύστημα μπορούσε να επηρεάζεται από τους χρήστες του, οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να τροποποι- ούν το περιεχόμενό του με την προσθήκη νέας πληρο- φορίας, την επεξεργασία της υφιστάμενης και την πρό- τηση διαφορετικών διασυνδέσεων, δημιουργώντας νέα νοήματα. Οι παρεμβάσεις δεν θα περιοριζονταν στο ψηφιακό ανάλογο, για να συμβούν εκεί προϋπέθεταν δράσεις στον πραγματικό χώρο. Τα 27 workshop που προτάθηκαν και πραγματοποιήθηκαν από το δίκτυο της easa, τροφοδοτήθηκαν και ανατροφοδότησαν το Elefsina: city_map. Οι προτάσεις [workshop] σχολίασαν με διαφο- ρετικούς τρόπους την αστική πραγματικότητα της Ελευσί- νας. Οι παρεμβάσεις ήταν ήπιες, υλικές ή άυλες, με έμφαση στην οικονομία και την οικολογία και προσπάθη- σαν να εμπλέξουν δημιουργικά, όχι μόνο τους νέους αρχιτέκτονες-συμμετέχοντες στα workshop, αλλά και τους κατοίκους και επισκέπτες της πόλης. Πρότειναν έναν εναλλακτικό τρόπο κατοίκησης και επανοικειοποίη- σης τόπων που έμεναν μέχρι τότε αναξιοποίητοι. Παρα- τηρώντας τα αποτελέσματα των workshop, διακρίνει

πάνω: Εικ. 1. Επεξηγηματικό διάγραμμα της δι- κτυακής εφαρμογής Elefsina: City_Map [easa007_editors + Λεάνδρος Κατσούρης]

δίπλα: Εικ. 2. Στιγμιότυπα από τη δικτυακή εφαρ- μογή Elefsina: City_Map στην ιστοσελίδα www. easa007.gr, η οποία ήταν αναρτημένη έως 12/2008 [easa007_team + Re:oksis]

κτηρίζεται από την πολυπλοκότητα της αστικής πληροφο- ρίας που φέρει, λόγω της επίθεσης αλληπάλληλων επιπέ- δων [ιστορικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, πολιτικά κ.ά.]. Οι προσπάθειες βελτίωσης των αστικών συνθηκών και ο επαναπροσδιορισμός της σχέσης της με τη μητρόπολη Αθήνα, τείνουν να μετασχηματίσουν σήμερα το ρόλο της. Στο σώμα της πόλης, εντοπίζεται ένα δίκτυο χώρων, με λανθάνον δυναμικό, το οποίο συνίσταται κυρίως από ανενεργά βιομηχανικά κελύφη, ακρησιμοποιήτους ελεύ- θερους χώρους και το αναξιοποίητο θαλάσσιο μέτωπο. Η πολλαπλότητα επιλογών που εν δυνάμει προσφέρουν αυτοί οι χώροι, παρότρυνε την ομάδα city_index, να σχεδιάσει ένα πείραμα ενεργοποίησής τους με πολλές –μικρής κλίμακας– παράλληλες δράσεις, οι οποίες δεν θα εντάσσονταν σε κάποιο κεντρικό σχεδιασμό [masterplan],

κανείς τη γενική διασπορά τους μέσα στην πόλη. Παρόλα αυτά σημειώνεται μία πυκνότητα δράσεων κυρίως στο παραλιακό μέτωπο, με έμφαση στους ελεύθερους χώρους και τα ανενεργά βιομηχανικά κελύφη που το συστήνουν, γεγονός που φανερώνει το έντονο ενδιαφέρον για την ιδιαιτερότητα της σημερινής του κατάστασης αλλά και τη διάθεση αξιοποίησης της δυναμικής του [εικ. 3]. Πιο αναλυτικά, μέρος των εργαστηρίων που επικεντρώθη- καν στην πρώην βιομηχανία, προσπάθησαν να ανασκευά- σουν την εγκαταλελειμμένη μορφή των κτηρίων, παρεμ- βαίνοντας κυρίως στην επιδερμίδα τους. Παράδειγμα αποτελεί το workshop *Colorful deconstruction* [εικ. 4], το οποίο χρωμάτισε τις όψεις του διατηρητέου τμήματος του παλιού εργοστασίου χρωμάτων Ίρις. Με αφορμή τη συγκεκριμένη δράση, ο χώρος έγινε ξανά «προσβάσι- μος» και χρησιμοποιήθηκε αρκετές φορές για προβολές και εκθέσεις. Στην ίδια κατηγορία εντάσσεται και το workshop Beam που τροποποίησε για τη διάρκεια της συνάντησης, τη νυχτερινή εικόνα του κτηρίου της Παλιάς Ελαιουργικής με εναλλασσόμενες προβολές στις εξωτερι- κές και εσωτερικές όψεις του. Ένας διαφορετικός τύπος παρεμβάσεων σε ανενεργά βιομηχανικά κελύφη προτάθηκε από τα workshop *Cross- town* και *Fashion and architecture* [εικ. 5], τα οποία αξιο- ποίησαν τον υπαίθριο χώρο του συγκροτήματος του Παλιού Ελαιουργείου εγκαθιστώντας εκεί site specific κατασκευές, σε κλίμακα 1:1. Ο ευρύτερος πρώην βιομηχα- νικός χώρος, απέκτησε νέα σημεία αναφοράς, τα οποία συνδιαλεγόμενα με τα εναπομεινάντα κελύφη, λειτουργή- σαν ως πόλοι έλξης για τους κατοίκους και τους επισκέ- πτες. Παράλληλα, άλλα workshop, επέλεξαν να επικε- ντρωθούν στην ενεργοποίηση των ελεύθερων χώρων που συνθέτουν την ακτογραμμή της Ελευσίνας και το δυνα- μικό τους λανθάνει. Οι προτάσεις των workshop *Indexing invisible scapes*, *Inductive ecosystem prototypes*, *Site sea* και *Float'd* [εικ. 6], αφορούσαν κυρίως στον εμπλουτισμό του θαλάσσιου μετώπου με αστικό εξοπλισμό, που χρησιμο- ποιήθηκε τόσο από τα μέλη της easa κατά την προσωρινή κατοίκησή τους όσο και από τους κατοίκους της πόλης. Η δυνατότητα για περιορισμένης χρονικής διάρκειας παραμονή των παρεμβάσεων στην παραλία της Ελευσί- νας, ισχυροποίησε την απόφαση για ανακυκλώσιμα ή χαμηλού κόστους υλικά και τη δυνατότητα αποσυναρμ- ολόγησης και μεταφοράς τους σε άλλα σημεία. Μια άλλη κατηγορία workshop, όπως το *Landmarks* και το *Small interventions* με διάσπαρτες κατασκευές κλίμακας 1:1 σε ελεύθερους χώρους είχαν σκοπό να λειτουργήσουν συ- μπληρωματικά στο κυρίως σώμα της πόλης, σχολιάζο- ντας προβληματικά σημεία του δημόσιου χώρου της. Ενδιαφέρον παρουσίασαν και τα αποτελέσματα των θεω- ρητικών workshop τα οποία ανέπτυξαν υποθετικά σενά- ρια της πόλης που βασίστηκαν στην επί τόπου πολεοδο- μική έρευνα και τη χρήση ψηφιακών εργαλείων. Τέλος, κάποια workshop στόχευσαν στην άμεση συνδιαλλαγή και προσωπική διά-δραση συμμετεχόντων-κατοίκων, μέ- σω της διοργάνωσης μικρών και απροσδόκων event στην πόλη. Η επιλογή του βασικού χώρου διεξαγωγής της συνάντησης λειτουργήσε συμπληρωματικά στην πρό-

Το easa [European Architecture Students Assembly] αποτελεί ένα δίκτυο Ευρωπαίων φοιτητών αρχιτεκτονικής που ιδρύθηκε το

κάτω: Εικ. 7. Εσωτερική άποψη του χώρου διεξαγωγής [Παλιά Ελαιουργική]

